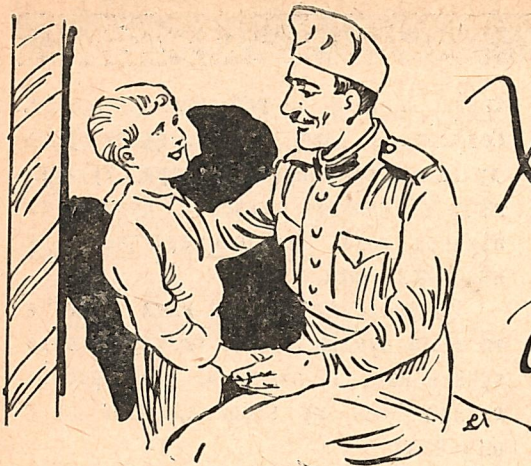

Христо Грамашикът

За пръв път, следъ 22 години черно робство, Велесъ щѣше да празнува свободно деня на българскитѣ просвѣтителѣ Кирилъ и Методий. Още предния день се чувствуваше въ града празничното настроение. Мжже и жени се стичаха къмъ черквата св. Пантелеймонъ за вечерня, а децата се събираха на групички и разговаряха за първитѣ учители на българщината.

Ние — свободнитѣ отъ служба войници — се бѣхме заели да подпомогнемъ гражданитѣ въ подготовката за празника. На две мѣста бѣхме издигнали арки, които обвихме съ зелени клончета отъ парнарь и кипариси. Докато завръшвахме една арка — главната — наобиколиха ни много отъ любопитнитѣ велешанчета. Едно момиченце — хубаво златокосо девойче съ сини очи — много свободно се приближи до единъ отъ войницитѣ и каза:

— Господине, може ли да донесеме отъ кжши цвѣтя, та да накичимъ тази порта?

— Разбира се че може, момиченце. Я отърчете, батювитѣ, и донесете цвѣтя. Колкото сте много, по две цвѣтчета да донесете, цѣлъ кошъ цвѣтя ще се събератъ.

Малкитѣ сякашъ чакаха само тази покана. Тѣ отлѣгѣха като пчелици, и доста време не можахме да чуемъ гласоветѣ имъ.

Само едно момченце не отиде съ тѣхъ. То бѣше не по-голѣмо отъ 8 годишно, но стоеше съ сериозно свити вежди и наблюдаваше работата ни.

— Ти, юнакъ, защо не отидешъ за цвѣтя? — запитахъ азъ. — Всичкигѣ ти другарчета отидоха.

— Кака отиде. А азъ стоя да гледамъ.

— Какво има за гледане? — запита единъ отъ войницитѣ.

— Какъ ще направите портата.

Всички деца наричаха арката „порта.“

Азъ се приближихъ до момчето:

— Сърбитѣ правили ли сж такива порти тука?

— Не сж! — отговори то. — Другаде може и да сж правили, но въ Велесъ не сж.

— Защо?

— Тѣ не ни обичаха насъ, защото сме българи. Затова.

— Какъ се казвашъ?

— Христо.

— На училище ходилъ ли си?

— Ходилъ съмъ въ първи разредъ.

— Видѣ ли, че не си българинъ, а сърбинъ! — подразнихъ го азъ. — Българитѣ не викатъ „първи разредъ“, а първо отдѣление.

То ме погледна съ хубавитѣ си кафяви очи и, безъ да се смути, отговори:

— Азъ ще науча! Като ни учатъ нашитѣ български учители...

— Хей, не се заплесвай! — скара